

VERSLAG

VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1959

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1959—1960

J 10

VERSLAG
VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE OVER 1959

In de loop van het jaar bedankte de heer S. J. Bouma wegens de staat van zijn gezondheid als lid der commissie. Op 10 december 1959 overleed hij. De commissie verliest in hem een deskundig en belangstellend lid. Zij bleef verder ongewijzigd. Zij vergaderde op 14 mei en op 25 september en herdacht op 14 november haar 25-jarig bestaan in een bijeenkomst in de grote vergaderzaal van het Trippenhuys. Deze stond bij ontstentenis van de voorzitter der Afdeling Letterkunde onder leiding van de ondervoorzitter de heer J. G. van Gelder, die de vergadering opende met een beknopt historisch overzicht over de werkzaamheden der commissie sinds haar oprichting op 12 november 1934. Daarna hield de voorzitter mevrouw Draak een inleiding over het verloop van het Nederlandse sprookje. Tijdens de drukbezochte receptie die daarop volgde bracht Prof. Dr. R. Foncke als voorzitter de gelukwensen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde over.

Het bureau der commissie zond in juni de 23ste vragenlijst uit, waarin vragen werden gesteld over volksgeneeskunde en volksweerkunde in verband met heiligenverering. Deze door de heer M. de Meyer opgestelde vragen waren al eerder in Vlaams-België ten behoeve van de atlas afgevraagd. Op verzoek van de heer Mats Rehnberg van het Nordisk Museum te Stockholm, die een onderzoek instelt naar het branden van kaarsen op kerkhoven in Europa, werden ook enkele vragen over dit onderwerp op deze lijst opgenomen. Behalve aan de vaste medewerkers werd deze lijst ook aan de hoofden van R.K. lagere scholen in de overwegend R.K. delen van ons land en in de plaatsen, waarvoor op het ogenblik geen medewerker is, toegezonden. In december zond het bureau de 24ste vragenlijst uit met vragen over de gebruiken bij de jaarwisseling, waarmee de op lijst 22 begonnen reeks vragen over de kalendergebruiken werd voortgezet.

Op 31 december 1959 waren in totaal 28.981 lijsten op het bureau aanwezig. Van de lijsten 1-15 bleven de aantallen on-

gewijzigd. Van lijst 16 zijn thans 1280 exx. aanwezig, van lijst 17: 1214 exx., van lijst 18: 1166 exx., van lijst 19: 1371 exx., van lijst 20: 1053 exx., van lijst 21: 1254 exx., van lijst 22: 1088 exx., van lijst 23: 1079 exx. In de loop van het jaar werden 2372 ingevulde vragenlijsten ontvangen.

De Vlaamse afdeling der Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde zond ook in het afgelopen jaar weer twee vragenlijsten uit: de achtste met vragen over gebruiken in de week van 21-28 december en de negende met vragen over Sint-Maarten, Sint-Nicolaas of Sinter Greef, kerstmis en driekoningen. De vragen van de achtste vragenlijst werden in 1958 door ons bureau gesteld, die van de negende lijst al vóór 1940.

Zoals in het vorige verslag werd aangekondigd verscheen in het voorjaar de eerste aflevering van de Volkskunde-atlas ¹⁾, als een gemeenschappelijke uitgave van onze commissie en de Koninklijke Belgische commissie voor Volkskunde. Deze aflevering bevat tien kaarten (1. Dwaallicht; 2. Wat is het dwaallicht?; 3. Eigenschap en functie van het dwaallicht; 4. Heksen onderkennen, tegenhouden, vastzetten; 5-7. Weerwolf; 8-9. Vuurman; 10. Wilde jacht - barende vrouw - hellewagen). Tegelijk verscheen de eerste aflevering van de commentaar, met een volledige verantwoording van het materiaal dat op de kaarten bewerkt is ²⁾. Daarentegen kon het in het vorige jaarverslag aangekondigde plaatsnamenregister nog niet verschijnen, aangezien het tekenen van de daarmee corresponderende nieuwe grondkaart voor de atlassen aanmerkelijk tijdrovender bleek te zijn dan aanvankelijk verondersteld was.

Aangezien de heer De l'Orme, de enige tekenaar waarover het Dialect-, Volkskunde- en Naamkundebureau tezamen beschikken, hierdoor zeer gebonden was, kon in het afgelopen jaar geen

¹⁾ Volkskunde-atlas, samengesteld door P. J. Meertens en Maurits de Meyer. Aflevering I. Antwerpen-Amsterdam, Uitgeversmij N.V. Standaard-boekhandel, 1959. (10 kaarten in omslag).

²⁾ Volkskunde-atlas voor Nederland en Vlaams-België, samengesteld door P. J. Meertens en Maurits de Meyer. Commentaar. Aflevering I. Met medewerking van O. Veltman - H. de Visser - J. J. Voskuil. Antwerpen-Amsterdam. Uitgeversmij N.V. Standaard-boekhandel, 1959. (75, I blzn.; 1 kaart).

enkele nieuwe kaart voor de atlas worden getekend. Kaarten over de bullebak, de korengeesten en de korenschrik, de kinderschrik en de haam van het paard liggen klaar om getekend te worden. Kaarten over de bliksem in het volksgeloof, Klaas Vaak, het mannetje in de maan, de kabouters en de gyptenessen zijn in bewerking. De kaart over de watergeesten en de waterschrik (kaart 19) werd afgedrukt. De wetenschappelijk ambtenaar, de heer Voskuil, kon in het afgelopen jaar het grootste deel van zijn tijd voor het werk aan de atlas beschikbaar houden. Bovendien belastte hij zich met de beantwoording van een groot aantal schriftelijke verzoeken om inlichtingen. Verder heeft hij een deel van zijn tijd besteed aan het ficheren van boeken en tijdschriften, daarin bijgestaan door de student-assistent. Tengevolge daarvan is het systematisch trefwoordenregister, dat een onontbeerlijk hulpmiddel is voor de werkzaamheden van het bureau, aanmerkelijk uitgebreid. O.a. werd een aantal Vlaams-Belgische tijdschriften geëxcerpeerd, die in ons land niet of hoogst onvolledig aanwezig zijn.

Samen met de secretaris nam de heer Voskuil deel aan de van 23-25 april te Bonn gehouden tweede „Arbeitstagung über Fragen des Atlas der deutschen Volkskunde” en aan het op 2 en 3 januari te Amersfoort gehouden Nederlands oudheidkundig congres. De voorzitter vertegenwoordigde de commissie op het „Internationales Kongress der Volkserzählung”, dat van 19-29 augustus te Kiel en Kopenhagen werd gehouden.

Op de op 27 juni te Groningen gehouden medewerkersbijeenkomst sprak de student-assistente mw. A. J. Veenstra over het werk van het bureau en de Volkskunde-atlas.

Op bescheiden schaal werd medewerking verleend aan de tentoonstelling „Human and animal fertility and sterility in history and art”, die van 6-14 juni in het Rijksmuseum werd gehouden.

De secretaris gaf ook in het afgelopen jaar voor enkele studenten van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit en andere belangstellenden colleges over volkskunde.

Van het tijdschrift „Volkskunde” verschenen de afleveringen 4 van jaargang 59 (1958) en 1-4 van jaargang 60 (1959).

De student-assistente mw. A. J. Veenstra nam met ingang van 1 december ontslag en werd opgevolgd door de heer J. A. Baarspul. Mw. Veenstra heeft de wetenschappelijke ambtenaar terzijde gestaan met de correspondentie en het tekenen der kaarten.

Het in december verschenen 11de nummer van de Mededelingen van de Centrale commissie was in verband met het jubileum geheel aan de Volkskunde-commissie gewijd. Het bevatte een inleidend woord van de voorzitter, een overzicht „Vijfentwintig jaar Volkskundebureau” van de secretaris, een artikel „Begraven of in de boom?” (over de nageboorte) van de heer Voskuil en een artikel „Volkskunde in de Bibliotheek” van de bibliothecaris de heer B. Wander. Bij het artikel van de heer Voskuil is een kaartje gevoegd over de gebruiken met betrekking tot de nageboorte van het paard.

De bibliotheek werd verrijkt met een fotocopie van de briefwisseling die Wilhelm Mannhardt in 1867 en 1868 met Nederlandse en Belgische geleerden heeft gevoerd teneinde materiaal te verzamelen voor zijn „Wald- und Feldkulte”. Deze briefwisseling berust op de Deutsche Staatsbibliothek te Berlijn. Geschenken van bijzondere aard vallen over het afgelopen jaar niet te vermelden.

Van de buitenlandse bezoekers noemen we L. Fessard (Parijs), J. van Haver (Leuven), Prof. Dr. Wayland D. Hand (Los Angeles), mw. Ruth de Vrient (Connecticut) en Maurits de Meyer (Antwerpen). Prof. Dr. W. Niekerken (Hamburg) bezocht het bureau met een 30-tal studenten.

Voor het financieel beheer verwijzen we naar de rekening en verantwoording van de Centrale Commissie.

*Namens de Volkskunde-commissie der Koninklijke
Nederlandse Akademie van Wetenschappen:*

A. M. E. DRAAK, *voorzitter.*

P. J. MEERTENS, *secretaris-penningmeester.*

BIJLAGE

Lijst van personen enz., die in 1959 boeken en handschriften schonken aan het Centraal Bureau voor Nederlandse Volkskunde:

Ambassade de France aux Pays-Bas, Jenő Barabás, Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte (Bonn), A. Buter, Dansk Folkemuseum, „Department of Ethnography” (Wroclaw, Polen), Departement van Defensie, Deutsche Akademie der Wissenschaften, Dienst voor Volksonderwijs en Openbare Bibliotheken (Brussel), J. Duyvetter, F. Dijkstra, Prof. Dr. D. Th. Enklaar, B. Eysbouts CV, P. J. van der Feen, Prof. Dr. F. Galhano, Prof. Dr. Milovan Gavazzi, Gemeentebesturen van Brunsum, Dokkum en Hilversum, Gesellschaft für Pflege des Märchengutes europäischer Völker, Mw. Dr. C. C. van de Graft, Dr. J. Grauls, Prof. Dr. K. Haiding, A. Hallema, J. G. W. Heurnink, Nils von Hofsten, Dr. J. Huizinga, D. H. Huygen, Instituut voor Individueel Onderwijs (Amsterdam), International secretary for the Research of the History of agricultural implements (Kopenhagen), Jan Jans, Prof. Dr. G. G. Kloeke, Dr. H. H. Knippenberg, J. H. Kruizinga, Dr. K. Mattisson, S. J. van der Molen, Rijksmuseum voor Volkskunde „Het Nederlands Openluchtmuseum”, Nederlands-Zuidafrikaanse Vereniging, Nederlandse Raad voor de Volkssang, Néprajzi Museum (Budapest), Oudheidkundige Musea der stad Antwerpen, R. Pinon, Provinciaal Bestuur van Zeeland, Dr. E. Richter, Pastor J. Rickers, Dr. Win. Roukens, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, Dr. Joh. G. Salomonson, A. I. J. M. Schellart, Prof. Dr. Leopold Schmidt, Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders, Mw. Birgitta Tommola, Udvalg for Folkemaal (Kopenhagen), Universiteitsbibliotheken van Leiden en Utrecht, Prof. Dr. E. Veiga de Oliveira, J. J. Voskuil, Dr. Jan de Vries, Westdeutsche Gesellschaft für Familienkunde e.V., Prof. Dr. R. Wolfram.